

Agresīvo augu izplatība piekrastē

Svešzemju augu sugu ietekme uz vietējo dabu un cilvēkiem ir viena no aktuālākām problēmām visā Eiropā, tajā skaitā, arī Latvijas piekrastē un klajā iekšzemes kāpās. Kopumā Latvijā no savvaļā konstatētajām 1937 paparžaugu un sēklaugu sugām 633 ir svešzemju sugas. Tās ir neapzināti ievestas vai kā kultūrbēgļi nokļuvuši dabā no dārziem. Lielākā daļa no šīm ienācējām sugām ir samērā miermīlīgas, taču atsevišķas ir kļuvušas agresīvas un negatīvi ietekmē Latvijas dabisko vidi. Tās sauc par invazīvām sugām. It īpaši lielus draudus šādas sugas rada jūras piekrastes ekosistēmām, kur samērā daudz brīvu ekoloģisko nišu.

Invazīvo augu sugu izplatība Latvijas piekrastē galvenokārt ir saistīta ar ciemiem un pilsētām, kur cilvēks šos augus ir stādījis dārzos vai tieši kāpās smiltāju nostiprināšanai. Turklāt jūras krasts ir aplūkojams kā atklāts koridors, kur tiek izskalots un pārpūsts daudz augu daļu. Latvijā vislielākais piesārņojums ar invazīviem augiem ir piekrastes posmā no Nidas līdz Papei. Būtiska ietekme ir garkrasta sanešu plūsmai, kas virzās no Polijas uz Kolkasragu gar Lietuvas krastu, kurā jau kopš 19. gadsimta smiltāju stiprināšanai ir veikti plaši svešzemju augu stādījumi. Invazīvās augu sugas bieži sastopamas un veido stabilas audzes arī kāpās starp Šķēdi un Akmensragu, Ventspilī, Jūrmalā, Rīgā, Saulkrastos un citur.

Viena no agresīvākām sugām ne tikai Latvijā, bet Eiropā kopumā ir krokainā roze *Rosa rugosa*, kas apdraud gan atklāto kāpu ekosistēmas, gan priežu sausieņu mežus, gan arī zālājus. Latvijā tā visbiežāk ir sastopama priekškāpās un pelēkajās kāpās posmā no Nidas līdz Priediengalciemam. Krokainās rozes dabiskais areāls ir Tālie Austrumi (Ohotskas un Ursijas apgabali), Dienvidkamčatka, Sahalīna, Koreja, Ķīna un Japāna. Latvijā krokainā roze ir ieviesta 1845. gadā kā dekoratīvs kokaugs, kurš vēlāk pārgājis savvaļā. Pēdējo 50 gadu laikā šīs sugas izplatība strauji pieaugusi.

Krokainā roze

Krokainā roze ir 1-2 m augsts krūms, kas vairojas galvenokārt ar sakņu atvasēm un var veidot blīvas audzes; stumbrs, zari un lapas kāts ar gariem dzeloņiem. Tā kā krokainā roze pieder pie rozēm, kas zied vairākkārt, augļi nenogatavojas vienlaicīgi, bet ļauj augam nogatavināt dīgstošpējīgas sēklas labvēlīgākos apstākļos. Tas palielina rozes konkurētspēju. Turklāt rozei piemīt augsta ziemcietība un spēja izplatīties, piemēram, tās augļi var dreifēt jūrā līdz pat 15 mēnešiem un saglabāt dīgtspēju.

Citas agresīvās svešzemju augu sugas piekrastē:

Vārpainā korinte *Amelanchier spicata*

Pabērzu smiltsērķšis *Hippophaë rhamnoides*

Sudraba eleagns *Eleagnus commutata*

Kanādas zeltgalvīte *Solidago canadensis*

Skarainā ģipsene *Gypsophyla paniculata*

Tatārijas salāts *Lactuca tatarica*

Sahalīnas krūmsūrene *Reynoutria sachalinensis*

Sarkanais plūškoks *Sambucus racemosa*

Melnaugļu aronija *Aronia melanocarpa*

Puķu sprigane *Impatiens glandulifera*

Vārpainā korinte

Kanādas zeltgalvīte

Pabērzu smiltsērķšis

Kāpu atjaunošanas metodes – invazīvo sugu ierobežošana

Svešo agresīvo augu ietekmē atklātā ainava pārvēršas par necaurejamu krūmāju vai blīvu zālāju, kurā sarūk mājvietas vietējo augu, kā arī putnu un kukaiņu sugām. Piesārņotās kāpas nav pilnvērtīgi izmantojamas atpūtai.

Atpūtas vietas Papē arvien sarūk, kāpām aizaug ar krokaino rozi, pabērzu smiltsērķšķi un citiem agresīvajiem svešzemju krūmiem

Tā kā agresīvās augu sugas ir ļoti dzīvotspējīgas, tās ir grūti ierobežot. Visvairāk tas attiecas uz daudzgadīgiem augiem ar plašām sakņu sistēmām. Viena no metodēm kāpu biotopu atjaunošanā ir invazīvo augu mehāniska ierobežošana. Jaunos dzinumus var izraut ar rokām vai nocirst ar lāpstu.

Tas attiecas arī uz nelielām krokainās rozēs audzēm. Jo drīzāk rožu dzinumi tiek izrauti, jo efektīvāks rezultāts.

Krokainās rozēs krūmu ierobežošana Papē 2014. gadā

Ja rožu krūmi jau veido augstas un blīvas audzes, jāpielieto krūmu ciršanas-zāģēšanas metode. Pieredze liecina, ka diemžēl diezgan strauji veidojas atvases. Tādēļ ciršanai jābūt atkārtotai, darbi jāveic vismaz vairākus vai pat daudzus gadus, iespējams pat divas reizes gadā. Nocirstie vai izrautie augi ir jāaizvāc no

piekrastes joslas vai jāsadedzina. Vietām Eiropā izmanto rožu krūmu pilnīgu izrakšanu vai apbēršanu, taču šādi darbi ir ļoti dārgi.

Par vienu no efektīvākām metodēm Dānijā un citās valstīs tiek uzskatīta invazīvo augu, it īpaši to jauno atvašu apstrāde ar herbicīdiem mērenās devās, kas nekaitē drīz atjaunošies vietējam augājam. Darbi jāveic ļoti precīzi, nekaitējot cilvēkiem un kāpu ekosistēmai. Šī metode ir pielietojama arī augstajos krūmajos, bet it īpaši efektīva tā ir zemās, nelielās audzēs.

Ir konstatēts, ka krokainās rozēs apkarošanā ir ieteicams izmantot arī ganīšanu. Aitas vai kazas intensīvi izbradā jaunus rozēs dīgļus, kā arī vecos augus. Vislabāk agresīvās sugas var apkarot, apvienojot vairākas metodes: mehāniskās, ķīmiskās un bioloģiskās.

Viena no bīstamākām tendencēm ir pabērzu smiltsērķšķa stādīšana piekrastes kāpās, kur augs ļoti strauji izplatās un burtiski iekaro Latvijas smiltājus. Situācija ir kļuvusi sarežģīta, jo nepieciešams ne tikai apkarot invazīvo krūmu sugu, bet arī veikt pasākumus smiltāju augāja atjaunošanai, krasta nostiprināšanai. Šim nolūkam izmantojamas tikai vietējās augu sugas. Noslaušanas krastā veidojami pinumi vai izklājami priežu zari.

Krasta stiprinājumi Lapmežciemā

Ar agresīvo augu ierobežošana, pat iznīcināšanu nedrīkst kavēties. Nekavējoša, aktīva pašvaldības un katra zemes īpašnieka reakcija var būt daudz lētāka un efektīvāka nekā rīcība pēc tam, kad suga ir izplatījusies lielā platībā.